

Kübra ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kırıkkale/Türkiye
Examination Of Social Awareness Level Of Individuals With Autism/ Kırıkkale University/
Faculty of Health Sciences/ Social Work Department, Kırıkkale, Türkiye

eposta: kbraarslann@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4916-8317> - RorID: <https://ror.org/01zhwwf82>

Atıf/Citation: Arslan, Kübra. 2023. Otizmlı Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), 28-47.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1167352>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi/Dissertation Summary
Geliş Tarihi /Received:	26.08.2022
Kabul Tarihi/Accepted:	13.12.2022
Yayın Tarihi/Published:	20.03.2023

OTİZMLİ BİREYLERE YÖNELİK TOPLUMSAL FARKINDALIK DÜZEYİNİN İNCELENMESİ

ÖZ

Otizmlı bireylerin toplum içindeki yerini anlamak için öncelikle toplumun otizme yönelik tutum ve bakış açısının açığa çıkarmak önem taşımaktadır. Toplum içinde otizmlı bireyler sosyal iletişimde yaşadıkları sorunlar ve stereotipik hareketleri nedeni ile damgalamaya maruz kalabilmektedir. Toplumun olumsuz tutum ve davranışları ile sosyal hayat otizmlı birey ve aileleri için zorluk oluşturabilmektedir. Toplumun otizmlı birey ve aileye yönelik olumsuz tutum ve davranışları sonucunda, aile üyeleri toplumdan soyutlanarak yaşar hale gelmektedir. Bu çalışmanın amacı toplumun otizme bakış açısını çeşitli değişkenler aracılığı ile incelemektir. Bu araştırma, nicel metot ile ilişkisel tarama türünde yapılmıştır. Araştırmada, Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği (OYTTÖ), Damgalama Ölçeği, Hoşgörü Ölçeği ve sosyo-demografik bilgileri belirlemek amacıyla hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma verileri online ortamda elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum ile hoşgörü arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Dışlanma alt ölçekleri olan ayrımcılık, etiketleme, psikolojik sağlık ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiş; önyargı ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Cinsiyet değişkeni ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında bir ilişki bulunamamıştır. Yapılacak çalışmalarda farkındalığın otizmlı bireyin en yakın çevresinden başlayarak topluma doğru genişletilmesi büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Toplumsal farkındalık, Otizmlı çocuğu olan aile, Damgalama

Otizmlili Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

EXAMINATION OF SOCIAL AWARENESS LEVEL OF INDIVIDUALS WITH AUTISM

ABSTRACT

In order to understand the place of individuals with autism in society, first of all, it is necessary to reveal the attitude and perspective of the society towards autism. Individuals with autism in society may be exposed to labeling and stigmatization due to the problems they experience in social communication and their stereotypical movements. Views, attitudes and behaviors of the society and social life or social life areas can become difficult for individuals with autism and their families to live. As a result of the negative attitudes of the social environment towards the autistic individual and the family, family members are increasingly isolated from the society. The aim of this study is to examine the society's perspective on autism through various variables. This study was conducted in relational screening type, which is one of the quantitative design screening models. In the study, Social Attitudes Towards Autism Spectrum Disorder Scale (ASTS), Stigma Scale, Tolerance Scale and Personal Information Form prepared to determine socio-demographic information were used. Research data were obtained online. The data obtained in the research were analyzed by transferring them to the SPSS 24 package program. According to the research findings, there is a negative relationship between social attitude towards autism spectrum disorder and tolerance. A positive relationship was found between discrimination, labeling, psychological health, and social attitudes towards autism spectrum disorder, which are subscales of exclusion; No relationship was found between prejudice and social attitudes towards autism spectrum disorder. It is of great importance in the studies to be carried out to expand the awareness towards the society, starting from the closest environment of the autistic individual.

Keywords: Autism, Social awareness, Family with a child with autism, Stigma,

Giriş

Otizm, DSM-5'te sosyal iletişim ve etkileşimdeki kısıtlılık ve sınırlı, tekrarlayıcı ilgi alanları ve aktiviteler olarak iki başlıkta ele alınmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2018). Yaşamın ilk üç yılında ortaya çıkan dil problemleri, tekrarlayıcı hareketler ve sınırlı ilişkilerin olması gibi özellikleri olduğu belirtilen otizmin yaşam boyu devam eden bir durum olması sebebiyle hem birey hem ailelerin bu süreçten etkilenmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir (Arslan, 2020). Belirtilen özellikler, diğer insanların otizmi tuhaf olarak tanımlara sebep olmaktadır. Otizm belirtilerinin olması, dışlama ve reddetme gibi damgalama bileşenleri ile bağlantılı hale gelmektedir (Kinnear vd., 2016).

Sosyal etkileşimdeki yetersizlikler ile karakterize olan otizmlili bireylerin davranışsal ve iletişim becerilerindeki eksiklikler, toplum ile iç içe ve bir arada yaşamakta güçlükler neden olabilmektedir. Olumsuz tutum ve davranışlar ile yaşanan utanç ve dışlanma duyguları diğer engelli birey ve ailelerin yaşadıkları duygular ile benzerlik göstermektedir (Uz ve Kaya, 2018). İngiltere Ulusal Otizm Topluluğunun (2015) çalışmasında dünya genelinde otizmlili birey ve ailelerine yönelik toplumsal dışlama ve baskıcı ortam olduğu belirtilmiştir. Otizmlili birey ve ailelerin bu durumdan etkilenerek topluma uyum sağlamada güçlük yaşadıkları ve birçok

çalışma ortamında otizmlili çocuğu olan çalışanlara hoşgörü ile yaklaşılmadığı ifade edilmektedir (TNAS, 2015).

Damgalamanın otizmlili çocuğu olan aileler üzerindeki etkisinin ele alındığı bir çalışmada, otizmlili çocukların ve ailelerinin çoğunlukla dışlanma yaşadığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ailelerin çoğu çocuklarının arkadaş edinmede sorun yaşadığını ifade etmiştir. Kinnear ve diğerlerinin (2016) çalışmasında sosyal dışlanmanın aileleri etkilediğı dile getirilmiştir. Ailelerin yarısına yakını çocuklarının davranışları nedeniyle arkadaşları ve aileleri tarafından dışlandığını söylemiştir. Uz ve Kaya (2018)'nin yaptığı çalışmada, otizmlili çocuğu olan anneler çocuklarının toplum tarafından dışlandığını ifade etmiştir. Sarris (2015) ise ailelerin, çocuklarının anormal olarak etiketlenme ve dışlanma endişesi taşıdığını vurgulamıştır.

Toplumun otizmlili bireylere ve ailelerine yönelik olumsuz tutum ve davranışları onların topluma kazandırılmasında ve ailelerin psikolojik olarak sağlıklı olmaları önünde engel oluşturmaktadır (Çopuroğlu ve Mengi, 2014; Arslan, 2020). Bununla birlikte damgalama yaşamaları ailelerin çocukları için verilen hizmetleri araştırmasını ve çocukların topluma katılmasını engellemektedir (Sarris, 2015). Damgalama otizmlili bireyler ve ailelerine oldukça zarar vermektedir (Sarris, 2016). Bu bağlamda otizmlili çocuklara ve ailelerine yönelik damgalama bu boyutuyla da ele alınması gereken bir durumdur.

Otizmlili bireyler ve aileleri için olumsuz tutum ve davranışlar ile mücadele etmek oldukça güçtür (Martin, 2012). Toplumdaki bireylerin tutumları özel gereksinimi olan bireylerin kabulünde önemli bir rol oynamaktadır (Jorm, 2000). Yapılan çalışmalarda, sağlık çalışanlarının otizme yönelik bilgi düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı belirlenmiştir (Erden, 2010; Rahbar vd, 2011; Sabuncuoğlu vd., 2016; Gölbaşı, 2018).

Otizm farkındalığı olan kişilerin, otizmlili bireylere ve ailelerine yaklaşımının daha olumlu ve yapıcı olduğu bilinmektedir. Otizm farkındalığının olması otizmlili bireyler ve ailelerinin sosyal çevre desteklerinin artması ve toplumla bütünleşmeleri açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu bağlamda toplumun otizme yönelik olumsuz tutumlarını değiştirmek için mevcut algılarını belirlemek gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı toplumun otizme bakış açısını çeşitli değişkenler aracılığı ile incelemektir.

Yöntem

Araştırmada, toplumun otizme bakış açısının çeşitli değişkenler aracılığı ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, genel tarama modeli türlerinden birisi olan "ilişkisel tarama" türü kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, geçmişte ya da içinde bulunduğumuz anda var olan bir durumun, olduğu gibi yansız ve tarafsız olarak, betimlenmesini amaçlayan araştırma modelidir. Bu modelin en dikkat çeken özelliğı ise, var

Otizmlili Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

olanı değiştirmeden olduğu gibi gözlemleyebilmektir. İlişkisel tarama modelinde ise, birden fazla değişken arasındaki birlikte değişim olup olmadığını, eğer değişim var ise değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modellerinden birisidir. Bu çalışmada da toplumun otizme bakış açısı çeşitli değişkenler aracılığı ile inceleneceği için bu tür seçilmiştir.

Araştırma, uygun örneklem yöntemi ile rastlantısal olarak çalışmaya katılmayı kabul eden 18 yaş üzeri kişiler ile online olarak yürütülmüştür. Gönüllülık esasına bağlı olarak araştırmaya dahil olunurken herhangi bir dışlama kriteri belirlenmemiştir. Araştırmada 410 kişiye ulaşılmış ancak eksik verilerin çıkarılması ile örneklem sayısı 396 belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Katılımcılar hakkında bilgilere ulaşma amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile OSB’ye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması için “Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği (OYTTÖ)”, damgalama ve hoşgörü düzeyini belirlemek amacıyla “Damgalama Ölçeği” ve “Hoşgörü Ölçeği” kullanılmıştır.

Otizm Spektrum Bozukluğuna (OSB) Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği

Flood, Bulgrin ve Morgan tarafından 2013’de geliştirilen Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği’nin (Societal Attitudes Toward Autism) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Batum (2019) tarafından yapılmıştır. Ölçekte maddelerinin derecelendirilmesinde dörtlü likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. 26 maddeden oluşan ölçekte; kişisel mesafe, bilgi, toplumsal yaşam olarak 3 faktör vardır. Açımlayıcı faktör analizi için faktör yükü kabul düzeyi .30 olarak belirlenmiştir. Kişisel mesafe adlı faktörün yük değerlerinin .786 ile .410 arasında değiştiği belirlenmiştir. Bilgi faktörünün yük değerleri .653 ile .469 arasında değişmektedir. Toplumsal Yaşam faktörünün yük değerleri .700 ve .324 arasında olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri; Toplumsal Yaşam için .86, Bilgi için .47 ve Kişisel Mesafe için .71, toplam ise .77 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada Cronbach Alpha değeri Toplumsal Yaşam için .67, Bilgi için .78 ve Kişisel Mesafe için .85, toplam ölçek için ise .86 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması otizmlili bireylere yönelik toplumsal tutumların olumsuz olduğunu ifade etmektedir.

Damgalama Ölçeği

Yaman ve Güngör (2013) tarafından geliştirilen ölçekte maddelerin derecelendirilmesinde beşli likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 22, en yüksek puan ise 110’dur. Damgalama Ölçeği 22 maddeden ve ayrımcılık ve dışlama, etiketleme, önyargı ve psikolojik sağlık olarak 4 boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin birinci faktörü varyansı %13.4, ikinci faktörü %11.01, üçüncü faktörü %10.02, dördüncü faktörü %8.18 oranında açıklamaktadır. Faktörlerden birincisinin özdeğeri 5.26, ikincisinin özdeğeri 1.80, üçüncüsünün özdeğeri 1.35, dördüncüsünün özdeğeri 1.19 olup dört faktör

Kübra ARSLAN

birlikte toplam varyansın 43.63'ünü açıklamaktadır. Ölçekte ters puanlanmış madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik kat sayısı 0.84, Spearman-Brown korelasyon katsayısı 0.85 ve Guttman split-half değeri ise 0.85 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada Cronbach Alpha sayısı .88 olarak belirlenmiştir.

Hoşgörü Ölçeği

Ölçek Demirci ve Ekşi (2018) tarafından geliştirilen ölçekte maddelerin derecelendirilmesinde beşli likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Ölçek 6 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert yapıda olan ölçek toplam puan üzerinden değerlendirilmiştir. Ölçek için yapılan analiz sonuçlarında, Hoşgörü Ölçeği'nin yapı geçerliğini değerlendirmek için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %41.854'ünü açıklayan özdeğeri 2.511 olan ve 6 maddeden oluşan tek boyutlu bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Ölçekteki maddelerin faktör yükleri .57 ile .70 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .72 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada Cronbach alpha .83 olarak belirlenmiştir. Ölçekteki maddelerin düzeltilmiş madde toplam puan korelasyonları .38 ile .51 arasında değişmektedir. Ölçekten 6-30 arasında puan alınmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan hoşgörü düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde Statistical Package For Social Science (SPSS) 24.0 paket programı kullanılmıştır. Normallik varsayımına bakılmış, gruplar arası farklılıkların olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü Varyans analizi, korelasyon analizi ve regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır.

Analizde ilk olarak ölçek puanlarının regresyon analizi için gerekli ön koşullar tespit edilmiştir. Grafiklerin analiz edilmesi sonucu (Fraenkel ve Wallen, 2006) bağımlı değişken olan OSBYTÖ'den elde edilen toplam ve alt ölçek puanlarının yordayıcı değişkenler olan Damgalama Ölçeği ve Hoşgörü alt ölçek puanları ile doğrusal ilişki gösterdiği belirlenmiştir.

Daha sonra ölçek puanlarının normal dağılım göstermesi Kolmogorov-Smirnov testi ile analiz edilmiştir. Normallik testlerinin yanı sıra çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.5 ile 1.5 arasında olması durumunda likert tipi ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu bağlamda, OSBYTÖ ile Damgalama alt ölçek puanlarının ve Hoşgörü Ölçeği'nden elde edilen toplam puanının çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve Tablo 3'te yer aldığı gibi değerlerin -1.5 ile 1.5 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Ardından diğer ön koşul yordayıcı değişkenler arasında çoklu-bağılantılığın olmaması durumu incelenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan Damgalama alt ölçekleri ile Hoşgörü Ölçeği ve her iki ölçeği oluşturan alt ölçeklerin birbirleriyle korelasyonlarının-.19 ile

Otizmlilere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

.60 arasında değiştiği bulunmuştur. Bu kapsamda elde edilen verilerin regresyon analizi için uygun olduğu belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bulguları; katılımcılara ait demografik bilgiler, araştırmaya katılan bireylerin otizm hakkındaki görüşleri, Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği, Dışlanma Ölçeği ve Hoşgörü Ölçeği'nden aldıkları puan bilgileri, Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği'den aldığı puanların farklı gruplara ait bağımsız örneklem t testine dair analizler, Dışlanma alt ölçek puanlarının ve Hoşgörü puanlarının Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği (OSBYTTÖ) toplam puanıyla göstermiş olduğu korelasyon katsayıları ve Hoşgörü Ölçeği ile Dışlanma alt ölçek puanları otizmlilere yönelik toplumsal tutumlar düzeyini ne ölçüde yordadığına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi başlıkları altında ele alınmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bilgiler (n=396)

Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	288	72.7
Erkek	108	27.3
Yaş		
18-30 yaş arası	212	53.4
31-45 yaş arası	132	33.4
45-65 yaş arası	52	13.2
Eğitim düzeyi		
İlkokul-ortaokul-lise	113	28.5
Yüksekokul-Lisans	231	58.3
Lisansüstü	52	13.1
Gelir düzeyi		
4000 TL ve altı	184	46.5
4000-7500 TL arası	166	41.9
7500 TL ve üzeri	46	11.6
Medeni durum		
Bekar	194	49
Evli	188	47.5
Eşi ölmüş-boşanmış	14	3.5

Aile tipi

Kübra ARSLAN

Çekirdek aile	344	84.3
Geniş aile	47	11.9
Tek ebeveynli aile	15	3.8
Çocuk var mı		
Evet	175	44.2
Hayır	221	55.8
Yaşanılan yer		
Kent merkezi	237	59.8
Kır	159	40.2
Meslek		
Öğrenci	105	26.5
Kamu- Serbest meslek	89	22.5
Eğitim (Öğr.Üyesi-Öğretmen)	85	21.5
Sağlık çalışanı (Psikolog-Doktor-Hemşire-Shu vb.)	65	16.4
Ev hanımı	52	13.1
Yaş ortalama, Ortanca (SS); Aralık	31.46 (11.39); 18-65	

Tablo 1.'de çalışmaya katılan bireylere ait sosyo-demografik veriler yer almaktadır. Buna göre katılımcıların çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır (%72.7). Ortalama yaş 31.46 (SS=11.39)'dır. Eğitim düzeyi incelendiğinde, katılımcıların yarısından fazlası yükseköğretim ve lisans mezunudur (%58.3). Gelir düzeyi dağılımlarının düşük ve orta düzeyde (4000 TL ve altı- 4001-7500 TL) ve birbirine yakın olduğu bulgulanmıştır (% 46.5-%41.9). 7500 TL ve üzeri gelir düzeyinde olanlar oldukça azdır (%11.6). Medeni durumları incelendiğinde bekar olanlar önde gelmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası ilde yaşamaktadır (%59.8). Katılımcıların çoğu öğrencilerden oluşmaktadır (%26.5).

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Otizm Hakkındaki Görüşleri

Otizm hakkındaki görüşler	n	%
Otizmi nereden duydunuz		
Sosyal medya-internet	200	50.5
Okul- kurs vb.	133	33.6
Sosyal çevre-sağlık çalışanları	63	16.1
Otizmin ne olduğunu biliyor musunuz		
Evet	356	89.9
Hayır	40	10.1
Otizm dendiğinde aklınıza gelen		

Ötizmli Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

Özel çocuk- farklılık-farkındalık	109	27.5
Engelli (fiziksel-zihinsel)	76	19.2
Gelişimsel bozukluk-tekrarlayıcı hareketler	63	15.9
İletişim problemleri (göz teması kuramama)	54	13.6
Çocuk-mavi renk	52	13.1
Sosyal yaşama katılamama/izole olma/kısıtlanma	42	10.6
Yakınıınızda otizm tanısı alan var mı		
Evet	77	19.4
Hayır	319	80.6
Ötizmli bireyle karşılaştınız mı		
Evet	275	69.4
Hayır	121	30.6
Ötizmin sebebi ne olabilir		
Genetik	230	58.1
Bilmiyorum	105	26.5
Nörolojik	32	8.1
Çevresel faktörler	29	7.3

Tablo 2.'de araştırmaya katılan bireylerin otizm hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Tablo 2.'de katılımcıların çoğu otizmin ne olduğunu bildiklerini belirtmiştir (%89.9). Otizmi nereden duydukları sorulduğunda yarısı sosyal medya-internet aracılığı ile (%50.5), diğerleri okul-kurs gibi yerlerden (%33.6) ve sosyal çevre ya da sağlık çalışanlarından (%16.1) duyduklarını belirtmişlerdir.

Ötizm dendiğinde akla gelen şey sorulduğunda; katılımcılar otizmi özel çocuk-farklılık-farkındalık (%27.5), engelli (fiziksel-zihinsel) (%19.2), gelişimsel bozukluk-tekrarlayıcı hareketler (%15.9), iletişim problemleri (göz teması kuramama) (%13.6), çocuk-mavi renk (%13.1), sosyal yaşama katılamama/izole olma/kısıtlanma (%10.6) olarak tanımlamışlardır.

Katılımcıların çoğu otizmli bireyle karşılaştığını (%69.4) ifade etmiştir. Yakınlarında otizm tanısı alan birey sayısının düşük olduğu öğrenilmiştir (%19.4). Otizme sebep olan etkenlere katılımcıların yarısından fazlası genetik cevabını vermiştir (%58). Bunun yanı sıra cevaplar bilmiyorum (%26.5), nörolojik (%8.1) ve çevresel faktörler (%7.3) olarak sıralanmıştır.

Tablo 3. Ölçek Puan Ortalamaları

	X ⁻	SS	Min.	Max.	Çarpıklık	Basıklık
--	----------------	----	------	------	-----------	----------

Kübra ARSLAN

Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği	50.06	9.10	26	77	-.300	-.341
Kişisel Mesafe	13.06	3.86	8	28	.380	-.326
Bilgi	17.31	3.63	8	31	-.195	.445
Toplumsal yaşam	19.69	3.84	10	32	-.282	-.267
Damgalama Ölçeği	48.65	11.72	22	110	.272	-.248
Ayrımcılık	9.59	3.83	6	26	1.167	1.050
Etiketleme	12.86	4.11	6	26	.187	-.753
Psikolojik Sağlık	10.68	3.25	5	20	.185	-.351
Önyargı	14.81	3.30	5	24	-.112	-.102
Hoşgörü Ölçeği	23.63	3.82	6	30	-.312	-.341

Tablo 3.'de Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği, Damgalama Ölçeği ve Hoşgörü Ölçeği'nden alınan puan ortalamaları, en küçük-en büyük değerleri ile çarpıklık basıklık değerlerine yer verilmiştir.

Katılımcıların OSBYTTÖ alt boyutları olan 'kişisel mesafe' ortalaması 13.06 ± 3.86 (8-28), 'bilgi' ortalaması 17.31 ± 3.61 (8-31), 'toplumsal yaşam' ortalaması 19.69 ± 3.84 (10-32), 'otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumlar toplam' ortalaması 50.06 ± 9.10 (26-77) olarak saptanmıştır.

Damgalama Ölçeği alt boyutları olan 'ayrımcılık' ortalaması 9.59 ± 3.83 (6-26), 'etiketleme' ortalaması 12.86 ± 4.11 (8-31), 'psikolojik sağlık' ortalaması 10.68 ± 3.25 (5-20), 'önyargı' ortalaması 14.81 ± 3.30 (5-24), 'damgalama ölçeği toplam' ortalaması 48.65 ± 11.72 (22-110) olarak saptanmıştır. Hoşgörü Ölçeği ortalaması 23.63 ± 3.82 (6-30) olarak bulgulanmıştır.

Tablo 4. Katılımcıların OSBYTTÖ'den Aldığı Toplam Puanların Analizine İlişkin Bilgiler

Özellikler	Değişken	n	X̄	t	p
Cinsiyet	Kadın	288	1.92	-.048	.961
	Erkek	108	1.93		
Çocuk olup olmadığı	Var	175	1.97	2.37	.02
	Yok	221	1.89		
Yaşanılan yer	İl	237	1.87	-3.56	.00
	İlçe-köy	159	2.00		
Otizmi duydunuz mu	Evet	349	1.91	-2.32	.02
	Hayır	47	2.04		

Otizimli Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

Otizmin ne olduğunu biliyor musunuz	Evet	356	1.90	-3.90	.00
	Hayır	40	2.13		
Yakınıınızda otizm tanısı alan birey var mı	Evet	77	1.92	-.001	.99
	Hayır	319	1.92		

Tablo 4'te katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği'nden aldığı puanların farklı gruplara ait bağımsız örneklem t testine dair analizler yer almaktadır.

Kadın ve erkek olma durumu ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında [$t(396) = -.048, p > .05$] ve yakınında otizm tanısı alan bireyin olup olmaması ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında [$t(396) = -.001, p > .05$] anlamlı bir ilişki bulunmazken; çocuk sahibi olup olmama durumu ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında [$t(396) = 2.37, p < .05$], yaşanan yer ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında [$t(396) = -3.56, p < .05$], otizmi duyup duymama ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında [$t(396) = -2.32, p < .05$], otizmin ne olduğunu bilip bilmeme ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında [$t(396) = -3.90, p < .05$] anlamlı ilişki vardır.

Tablo 5. Katılımcıların Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği, Dışlanma Ölçeği ve Hoşgörü Ölçeği Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ölçekler	Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	SS	F	p
OSBYTTÖ	İlkokul-ortaokul-lise	113	1.98	.38	3.156	.044
	Lisans	231	1.92	.33		
	Lisansüstü	52	1.83	.37		
	Lisansüstü	52	4.02	.58		
Ölçekler	Gelir Düzeyi	n	\bar{x}	SS	F	p
OSBYTTÖ	4000 TL ve altı	184	1.92	.36	7.493	.001
	4000 TL-7500 TL arası	166	1.97	.32		
	7500 TL ve üzeri	46	1.75	.36		
Ölçekler	Meslek	n	\bar{x}	SS	F	p
OSBYTTÖ	Öğrenci	105	1.86	.35	4.482	.001
	Eğitim (Öğretmen-Öğretim Üyesi)	85	1.87	.35		
	Sağlık çalışanı	65	1.90	.33		
	Kamu-serbest meslek	89	1.99	.32		

Katılımcıların eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve meslekleri ile OSBYTTÖ'den aldıkları ortalama puanlar arasındaki ilişkiyi incelemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği'nden $[F(2, 393) = 3.156, p=.044]$ aldıkları ortalama puanların eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre gruplar arası varyansın homojen olması ön koşulu gerçekleştiği için ($p>.05$) için ikili karşılaştırmaların yapılmasında tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Tukey testi uygulanmıştır. Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği ile katılımcıların eğitim durumu açısından gruplar arasındaki fark incelendiğinde eğitim durumu ilköğretim-ortaöğretim olan kişilerin Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeğinden aldıkları ortalama puanın eğitim durumu lisansüstü olan kişilerden daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu durumda eğitim durumu ilköğretim-ortaöğretim olan katılımcıların otizme yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği'nden $[F(2, 393) = 7.493, p=.001]$ aldıkları ortalama puanların gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre gruplar arası varyansın homojen olması ön koşulu gerçekleştiği için ($p>.05$) için ikili karşılaştırmaların yapılmasında tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Tukey testi uygulanmıştır. Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği ile katılımcıların gelir durumu açısından gruplar arasındaki fark incelendiğinde gelir durumu 4000 TL-7500 TL olan kişilerin Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeğinden aldıkları ortalama puanın gelir durumu 4000 TL ve altı ile 7500 TL ve üstü olan kişilerden daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği'nden $[F(4, 391) = 4.482, p=.001]$ aldıkları ortalama puanların mesleklerine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre gruplar arası varyansın homojen olması ön koşulu gerçekleştiği için ($p>.05$) için ikili karşılaştırmaların yapılmasında tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Tukey testi uygulanmıştır. Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği ile katılımcıların meslekleri açısından gruplar arasındaki fark incelendiğinde mesleği ev hanımı olan katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeğinden aldıkları ortalama puanın diğer meslek gruplarından daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu durumda mesleği ev hanımı olan katılımcıların otizme yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu söylenebilir.

Otizmlı Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi*Tablo 6. Katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği, Dışlanma Ölçeği ve Hoşgörü Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyon*

	1	2	3	4	5	6	
OSBYTTÖ	1	.464**	.518**	.487**	.278**	-.296**	
DİŞLANMA ÖLÇEĞİ	Ayrımcılık	.464**	1	.559**	.564**	.304**	-.366**
	Etiketleme	.518**	.559**	1	.601**	.435**	-.291**
	Psikolojik Sağlık	.487**	.564**	.601**	1	.486**	-.322**
	Önyargı	.278**	.304**	.435**	.486**	1	-.192**
HOŞGÖRÜ ÖLÇEĞİ	-.296**	-.366**	-.291**	-.322**	-.192**	1	

Dışlanma alt ölçek puanlarının ve Hoşgörü puanlarının Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği (OSBYTTÖ) toplam puanıyla göstermiş olduğu korelasyon katsayıları Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde, Dışlanma alt ölçek puanları ve Hoşgörü ölçeklerinin OSBYTTÖ toplam puanı ile anlamlı korelasyon gösterdiği belirlenmiştir.

Ayrımcılık alt ölçeği ile katılımcıların otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=.464, p<.001$). Etiketleme alt ölçeği ile katılımcıların otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=.518, p<.001$). Psikolojik sağlık alt ölçeği ile katılımcıların otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=.487, p<.001$). Önyargı alt ölçeği ile katılımcıların otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=.278, p<.001$). Hoşgörü ile katılımcıların otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-.296, p<.001$).

Tablo 7. Katılımcıların Bazı Demografik Özellikleri, Damgalama ve Hoşgörü Düzeylerinin Otizmlı Bireylere Yönelik Toplumsal Tutumlar Düzeyini Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi

Model	Yordayıcı	B	SH _B	Beta	ΔR ²
1	Hoşgörü	-.162	.026	-.296**	8.5**
	Sabit	2.56	.105		

Kübra ARSLAN

2	Hoşgörü	-.050	.025	-.091*	33.6**
	Ayrımcılık	.089	.029	.162*	
	Etiketleme	.146	.028	.285**	
	Psikolojik Sağlık	.097	.028	.199**	
	Önyargı	-.005	.025	-.009	
	Sabit	1.463	.137		

Hoşgörü Ölçeği ile Dışlanma alt ölçek puanları otizmlili bireylere yönelik toplumsal tutumlar düzeyini ne ölçüde yordadığı hiyerarşik regresyon analizi ile belirlenmiş ve Tablo 7'de ele alınmıştır. Analize birinci blokta Dışlanma Ölçeği ve alt ölçek puanları alınmıştır. Bu değişkenler OSBYTTÖ toplam puanından elde edilen varyansın %8.5'ini açıklamaktadır.

OSBYTTÖ toplam puanı ile Hoşgörü puanı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin otizm spektrum bozukluğuna yönelik tutumlarında hoşgörü düzeyleri negatif yönde anlamlı bir yordayıcıdır.

Hiyerarşik regresyon analizine ikinci blok olarak dışlanma alt ölçek düzeyleri alınmıştır. Bu blok içerisine Dışlanma alt ölçekleri olan Ayrımcılık, Etiketleme, Psikolojik Sağlık ve Önyargı dahil edilmiştir.

Tablo 7'de analiz sonuçları incelendiğinde, Dışlanma alt ölçeklerinden Ayrımcılık, Etiketleme, Psikolojik Sağlık ile OSBYTTÖ arasında anlamlı ilişki gösterdiği görülmektedir. Ayrımcılık, Etiketleme, Psikolojik Sağlık, OSBYTTÖ toplam puanı ile pozitif yönlü ilişki gösterirken; Önyargı, OSBYTTÖ ile aralarında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. İkinci blok bağımsız değişkenler OSBYTTÖ toplam puanında gözlemlenen varyansın %33.6'sını açıklamaktadır. Her iki blokta yer alan değişkenler OSBYTTÖ Toplam puanında gözlemlenen varyansın %42.1'ini açıklamaktadır.

Tartışma

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumlar toplam ortalamasının yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılan kişilerin otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumlarının olumsuzla yakın olduğu söylenebilir. Literatürde otizm hakkında bilgi ve tutumların incelendiği çalışmalarda genellikle sağlık çalışanlarının ve öğretmenlerin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Özellikle sağlık çalışanlarının otizm hakkında bilgi ve tutumlarında eksiklik olduğu tespit edilmiştir (Rahbar vd., 2011; Imran vd., 2011). Farklı ülkelerdeki araştırmalarda da çocuk hekimleri ve birinci basamak sağlık çalışanlarının otizm hakkında bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı saptanmıştır (Erden, 2010; Sabuncuoğlu vd., 2015). Otizm bilgi-tutum ve farkındalığı incelendiğinde, doktorların bilgi düzeyi ve farkındalıkları hemşire

Otizmlilere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

ve ebelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Gölbaşı vd., 2021). Karabekiroğlu ve arkadaşlarının (2009) üniversite hastanelerinin çocuk psikiyatrisi kliniğine başvuran anne ve babalar ile öğretmenlerin bilgi düzeyini ölçtüğü çalışmada otizm bilgi düzeyinin oldukça yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Otizm farkındalığının okul öncesi öğretmenlerinde eksik olduğu fakat otizme yönelik eğitim sonrası farkındalıklarının arttığı bulgulanmıştır (Kara ve Demirtaş, 2020). Okul öncesi öğretmen adaylarında yapılan bir çalışmada OSB bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir (Hacıbrahimoğlu ve Ustaoglu, 2019).

Çalışmada otizmi nereden duydukları sorulduğunda katılımcıların yarısı sosyal medya-internet aracılığı ile duyduğunu belirtmiştir. Çalışma ile paralel olarak Balkı (2020)'nin çalışmasında da katılımcıların yarısı otizmi duyduğu kaynak olarak interneti belirtmiştir.

Pakistan'da yürütülen bir çalışmada otizm hakkında bilgi kaynaklarının büyük bir kısmını %33,9 ile medya oluşturmaktadır (Anwar vd., 2018). Sınıf öğretmenleri ve ebeveynlerin OSB ile ilgili bilgi düzeylerini ölçen çok merkezli bir çalışmada da hem öğretmenlerin hem de ebeveynlerin başlıca bilgi kaynağı olarak televizyon ve gazeteyi gösterdiği belirtilmiştir (Karabekiroğlu vd., 2009). Yapılan bir diğer çalışmada da katılımcıların bilgi kaynaklarının çoğunu televizyon ve internet oluşturmaktadır (Karavuş vd., 2019).

Kadın ve erkek olma durumu ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında bir ilişki bulunamamıştır. Karavuş ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında da benzer şekilde cinsiyetin bilgi düzeyine anlamlı etkisi bulunamamıştır.

Araştırmada otizm dendiğinde akla gelen şey sorulduğunda; özel çocuk- farklılık-farkındalık, engelli, gelişimsel bozukluk-tekrarlayıcı hareketler, iletişim problemleri (göz teması kuramama), sosyal yaşama katılamama/izole olma/kısıtlanma gibi cevaplar alınmıştır. Okul öncesi çocukların ebeveynlerinde otizm bilgi düzeyini saptamak amacıyla yapılan bir çalışmada; katılımcıların %42'si otizmin en temel özelliğinin sosyal etkileşim sorunları olduğunu belirtmiştir (Karavuş vd., 2019). Balkı (2020)'nin çalışmasında ise katılımcıların %79'u otizm tanılı çocukların çevresiyle iletişim kuramayan bireyler olduğunu ifade eden önermeye doğru cevap vermiştir.

Otizmin sebebine katılımcıların yarısından fazlası genetik cevabını vermiştir (%58). Bunun yanı sıra cevaplar bilmiyorum (%26.5), nörolojik (%8.1) ve çevresel faktörler (%7.3) olarak sıralanmıştır. Otizmlilerle çocuğu olan ebeveynlerle yapılan bir çalışmada katılımcıların %44'ünün otizmin nedeni olarak bilinmezliği, %16'sının genetik nedenleri, %8'inin kendini suçladığı, %6'sının ise doğum esnasında ortaya çıkan komplikasyonları gösterdiği belirtilmiştir (Töret ve ark. 2014).

Araştırmada yakınında otizm tanısı alan bireyin olup olmaması ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Benzer

Kübra ARSLAN

şekilde Balkı (2020)'nin çalışmasında da otizmlili yakını olanların otizm hastalığı hakkında bütünüyle doğru yaklaşımlar göstermediği belirlenmiştir. Töret ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında ise yakın çevresinde otizm tanılı birey olanların bilgi düzeyleri anlamlı oranda yüksek çıkmıştır.

Çalışmada çocuk sahibi olup olmama durumu ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve çocuk sahibi olanların otizm spektrum bozukluğuna yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Gölbaşı ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında ise çocuk sahibi olan sağlık çalışanlarının bilgi düzeyleri daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Otizme yönelik toplumsal tutum ile katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde; eğitim durumu ilköğretim-ortaöğretim olan kişilerin Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeğinden aldıkları ortalama puanın eğitim durumu lisansüstü olan kişilerden daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu durumda eğitim durumu ilköğretim-ortaöğretim olan katılımcıların otizme yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Karavuş ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında eğitim seviyesi yüksek olan katılımcılar otizm farkındalığı konusunda diğer katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı oranda daha doğru cevap vermiştir. Bir aile sağlığı merkezine başvuran katılımcıların otizm hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirildiği bir çalışmada eğitim düzeyi yüksek katılımcıların bilgi düzeyleri anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur (Sürmen vd., 2015). Başka bir çalışmada üniversite mezunu olan ebeveynlerin otizm hakkında ortaya konmuş temel bilgileri ölçen ifadelerin büyük bir bölümüne anlamlı oranda doğru yanıt verdiği belirlenmiştir (Balkı, 2020).

Otizme yönelik toplumsal tutum ile katılımcıların gelir durumu açısından gruplar arasındaki fark incelendiğinde gelir durumu 4000 TL-7500 TL olan kişilerin Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeğinden aldıkları ortalama puanın gelir durumu 4000 TL ve altı ile 7500 TL ve üstü olan kişilerden daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Benzer şekilde Balkı (2020)'nin çalışmasında ebeveynler gelir düzeyine göre sınıflandırıldığında 5000 TL ve üzeri aylık geliri olanların, sorulara anlamlı oranda daha doğru cevaplar verdikleri belirlenmiştir. Diğer yandan Sürmen ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında gelir düzeyi ile otizm bilgi düzeyi karşılaştırılmış olup istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunamamıştır.

Bu çalışmada otizme yönelik toplumsal tutum ile katılımcıların meslekleri açısından gruplar arasındaki fark incelendiğinde mesleği ev hanımı olan katılımcıların Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeğinden aldıkları ortalama puanın diğer meslek gruplarından daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu durumda mesleği ev hanımı olan katılımcıların otizme yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu söylenebilir.

Otizmlilere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

Bu araştırmaya göre OSBYTTÖ toplam puanı ile hoşgörü puanı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin otizm spektrum bozukluğuna yönelik tutumlarında hoşgörü düzeyleri arttıkça olumsuz yargıları azalmaktadır. Dışlanma alt ölçeklerinden Ayrımcılık, Etiketleme, Psikolojik Sağlık ile OSBYTTÖ arasında anlamlı ilişki gösterdiği görülmektedir. Ayrımcılık, Etiketleme, Psikolojik Sağlık, OSBYTTÖ ile pozitif yönlü ilişki bulunurken; Önyargı, OSBYTTÖ ile aralarında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Otizm hakkındaki bilgi eksikliği nedeniyle aileler damgalanma yaşayabilmektedir. Bazı aileler otizmi kabul edemeyip çocuklarının otizmlilerden olmasından kendilerini sorumlu tutmaktadır. Bu nedenle aileler, kendilerine yönelik damgalanmayı içselleştirmektedir (Mak ve Kwok, 2010). Otizmlilerle ilgili bilgi eksikliği nedeniyle aileler ve arkadaşları tarafından yapılan dışlamayı hissettikleri bulgulanmıştır (Kinneer vd., 2016).

Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada toplumun otizme bakış açısının çeşitli değişkenler aracılığı ile incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum ile hoşgörü arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Dışlanma alt ölçekleri olan ayrımcılık, etiketleme, psikolojik sağlık ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiş; önyargı ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Katılımcıların çoğu otizmi duyduklarını ve ne olduğunu bildiklerini söylemiştir. Otizmi nereden duydukları sorulduğunda yarısı sosyal medya-internet aracılığı ile diğerleri okul-kurs gibi yerlerden ve sosyal çevre ya da sağlık çalışanlarından duyduklarını belirtmişlerdir.

Kadın ve erkek olma durumu ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında bir ilişki bulunamamıştır. Yakınında otizm tanısı alan bireyin olup olmaması ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutumlar çocuk sahibi olup olmama durumu, yaşanan yer, otizmi duyup duymama ve otizmin ne olduğunu bilip bilmeme değişkenleri arasında anlamlı ilişki vardır. Ayrıca eğitim durumu ilköğretim-ortaöğretim olan, gelir durumu 4000 TL-7500 TL olan ve meslek olarak ev hanımı olan katılımcıların otizme yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda özellikle eğitim durumu ve ekonomik durumu daha düşük olan bireylerin farkındalıklarını arttırmaya yönelik yapılacak çalışmaların önemi gündeme gelmektedir. Farkındalığın otizmlilerle ilgili yakın çevresinden başlayarak topluma doğru genişletilmesi büyük önem taşımaktadır. Toplumsal farkındalığın artması adına sosyal medya ve kamu spotlarının daha aktif hale

getirilmesi ve toplumun her kesimine ilişkin bilgilendirici ve eğitici çalışmaların artırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Amerikan Psikiyatri Birliği. 2018. *DSM-V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, Çeviren Köroğlu, E., Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anwar, Muhammad Salar, Tahir, Mahnoor, Nusrat, Khusboo, Khan, Muhammad R. 2018. "Knowledge, Awareness, and Perceptions Regarding Autism Among Parents in Karachi, Pakistan". *Cureus*, 10(9): 3299.
- Arslan, Kübra. 2020. "Otizmlı Çocuğu Olan Ailelerin Dayanıklılık Düzeyine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi". Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, Ömer. 2001. "Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açından Analitik Bir Yaklaşım". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2): 357-380.
- Aydın, İnyet. 2016. *Öğretimde Denetim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balkı, İrem. 2020. "Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi". Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İzmir Bozyaka Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir.
- Batum, Selma. 2019. "Otizm Spektrum Bozukluğuna (OSB) Yönelik Toplumsal Tutumlar Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması ve Öğretmenlerin OSB'ye Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- CDC. 2018. "Centers for Disease Control and Prevention". <https://www.cdc.gov/> (Erişim Tarihi: 04.08.2021).
- Çopuroğlu, Cemalettin, Mengi, Abdurrahman. 2014. "Toplumsal Dışlanma ve Otizm". *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5): 607-629.
- Demirci, İbrahim, Ekşi, Halil. 2018. "Keep Calm and Be Happy: A Mixed Method Study From Character Strengths To Well-Being". *Educational Sciences Theory and Practice*, 18(29): 303-354.
- Erden, Gülsen. 2010. "Çocuk Hekimleri ve Otizm: Tanıda Zorluklar". *Türkiye Klinikeri Pediatri Dergisi*. 19(1): 9-15.
- Fraenkel, Jack R., Wallen, Norman E. 2006. *How to design and evaluate research in education (6th ed.)*. New York, NY: McGraw-Hill.

Otizmlilere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

- Giddens, Anthony, Sutton, Philip W. 2016. *Sosyolojide temel kavramlar*. Yay. Haz. ve Çev. Esgin, Ali. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Goffman, E. 2014. *Damga*. Çev. Geniş Ş., Ünsaldı L. Ü. & Ağırnaslı S.N., Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Gölbaşı Hatice, Demirel Yeltekin, Nemmezi Karaca Sanem, Uzun Çiçek, Ayla. & Sarı Aybüke Seda. 2021. "Sivas İl Merkezinde Otizm Spektrum Bozukluğunun (OSB) Yaygınlığı ve Aile Sağlığı Merkezleri Sağlık Çalışanlarının OSB Farkındalıkları". *Çukurova Medical Journal*, 46(3): 998-1008.
- Gölbaşı, Hatice. 2018. "Sivas İl Merkezi'nde Otizm Spektrum Bozuklukları Yaygınlığı ve Sağlık Çalışanlarının Otizm Spektrum Bozukluklarına Yönelik Bilgi ve Tutumları". Uzmanlık Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Hacıbrahimoğlu, Binnur, Ustaoglu, Aysegül. 2019. "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara İlişkin Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2): 491-506.
- Hotaman, Davut. 2012. "An Investigation Of Pre-Service Teachers' Perceptions Of Teacher Personality Characteristics". *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(2): 186-201.
- Imran, Nazish, Chaudry, Mansoor, R., Azeem, Muhammad W., Bhatti, Muhammad, R, Choudhary, Zaidan, I., Cheema Mohsin, A. 2011. "A Survey Of Autism Knowledge and Attitudes Among The Healthcare Professionals in Lahore, Pakistan". *BMC Pediatrics*. 11: 107.
- Jorm, Anthony Francis. 2000. "Mental Health Literacy: Public Knowledge and Beliefs About Mental Disorders". *The British Journal of Psychiatry*, 177(5): 396-401.
- Kara, Halil, Demirtaş Mehmet Semih. 2020. "Increasing The Awareness Of Autism Spectrum Disorder With Training Of Pre-School Teachers And School Counselors in Turkey". *Journal of Child Science*, 10(1): 246-57.
- Karabekiroğlu, Koray, Cakin-Memik, Nursu, Özcan-Özel, Özlem, Toros, Fevziye, Öztop, Didem, Özbaran, Burcu, Cengel-Kültür, Ebru, Akbaş, Seher, Taşdemir, Gökçe Nur, Ayaz, Muhammed, Aydın, Cahide, Bildik, Tezan, Erermiş, Serpil ve Yaman, Ali Kemal. 2009. "DEHB ve Otizm ile İlgili Bilgi Düzeyleri ve Damgalama: Sınıf Öğretmenleri ve Ana-Babalarla Çok Merkezli Bir Çalışma". *Klinik Psikiyatri*, 12: 79-89.
- Karavuş, Melda, Altaş, Zeynep Meva, Hıdıroğlu, Seyhan, Arı, Nurşah, Bağriacık, Fatma, Gençay Can, Aslı ve Güner, Çağla Zelal. 2019. "6 Yaş Altı (Okul Öncesi) Çocukların Ebeveynlerinde Otizm Bilgi Düzeyinin Ölçülmesi". 3. *Uluslararası 21. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Bildiriler Kitabı*, s.1279-1280, Antalya, Kasım 26-30.

- Kinnear, Sydney, Link, Bruce, Ballan, Michelle, Fischbach, Ruth. 2016. "Understanding The Experience Of Stigma For Parents Of Children With Autism Spectrum Disorder and The Role Stigma Plays in Families' Lives". *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46.
- Mak, Winnie, W.S., Kwok, Yvonne. 2010. "Internalization of Stigma For Parents Of Children With Autism Spectrum Disorder in Hong Kong". *Social Science & Medicine*, 70(12): 2045-2051.
- Martin, Danielle. 2012. "The Ever-Changing Social Perception Of Autism Spectrum Disorders in The United States". Project completed in partial fulfilment for graduation from the Honors College of East Carolina University.
- Rahbar, Mohammad, Ibrahim, Khalid, Assassi, Parisa. 2011. "Knowledge and Attitude of General Practitioners Regarding Autism in Karachi, Pakistan". *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 41(4): 465-74
- Sabuncuoğlu, Melek, Cebeci, Sevsen, Rahbar, Mohammad. 2015. "Autism Spectrum Disorder And Attention Deficit Hyperactivity Disorder: Knowledge And Attitude Of Family Medicine Residents İn Turkey Otizm Spektrum Bozukluğu Ve Dikkat Eksikliği Hiperaktivite". *Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care*, 9(2): 46-53.
- Sarris, M. 2015. The stigma of autism: When all eyes are upon you. <https://iancommunity.org/ssc/autism-stigma> (Erişim Tarihi: 07.09.2021).
- Sarris, M. 2016. Families face autism stigma, isolation. <https://iancommunity.org/ssc/families-face-autism-stigma-isolation> (Erişim Tarihi: 08.09.2021).
- Sürmen, Aysen, Hidiroğlu, Seyhan, Usta, Hamide Hande, Awiwi, Muhammed, Oğuz, Saki Ahmet, Karavuş, Melda, Karavuş, Ahmet. 2015. "Study Exploring Knowledge, Attitudes And Behaviours Towards Autism Among Adults Applying to A Family Health Center in Istanbul". *Nothern Clinics Of Istanbul*, 2(1): 13-18.
- Tabachnick, Barbara G., Fidell, Linda, S. 2013. *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- TNAS. 2015. *Farklı Düşünün- Olumlu Davranın, Otizmin Kamu Algıları*. Londra: Ulusal Otistik Toplum. www.autism.org.uk/~media/NAS/Documents adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 08.09.2020).
- Töret, Gökhan, Özdemir, Selda, Selimoğlu, Ömür Gürel, Özkubat, Ufuk. 2014. "Otizmlı Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Görüşleri: Otizm Tanımlamaları ve Otizmin Nedenleri". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(1): 1-14.

Otizmlilere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi

Uz, Semra, Kaya, Kamil. 2018. "Otizmlilere Çocuklara ve Ailelerine Yönelik Damgalama". *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1): 663-683.

Yaman, Erkan, Güngör, Halime. 2013. "Damgalama (Stigma) Ölçeği'nin Geliştirilmesi, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25): 251-270.

Flood, Luci. N., Bulgrin, Amanda., Morgan, Betsy. L. 2013. "Piecing Together The Puzzle: Development Of The Societal Attitudes Towards Autism (SATA) Scale". *Journal of Research in Special Educational Needs*, 13(2): 121-128.

